

Η περιβαλλοντική υποβάθμιση των γεωτόπων μέσα από την εμπειρία του Συνηγόρου του Πολίτη

Αντωνίνα Παπαθανάσογλου ¹, Μαρία - Μυρτώ Παινέση ²

- 1. Ειδική Επιστήμονας στον Συνήγορο του Πολίτη, Δικηγόρος, MSc ΕΜΠ*
- 2. Ειδική Επιστήμονας στον Συνήγορο του Πολίτη, Αρχαιολόγος, MA University of Chicago*

Η γη γεννάει ...

- ✓ Τα είδη φυτών ή ζώων μπορούν να αλλάζουν μέσα στην πάροδο των αιώνων, αλλά ο χώρος – ο τόπος δημιουργεί νέα ζωή και τη συντηρεί.
- ✓ Τα οικοσυστήματα διατηρούνται σε έναν χώρο, κυρίως επειδή τους το επιτρέπει το γεωλογικό ανάγλυφο, οι ιδιότητες του εδάφους και οι κλιματολογικές συνθήκες, σε συνδυασμό, φυσικά, με πολλές άλλες παραμέτρους.
- ✓ Το αβιοτικό περιβάλλον συνδέεται άμεσα με τη διάδοση και εξέλιξη των βιοτικών στοιχείων, και κατ' επέκταση, με την ύπαρξη και ανάπτυξη του ανθρώπινου πολιτισμού.

Η γη συντηρεί ...

- ✓ Η προσπάθεια προστασίας μόνο των περιοχών του δικτύου Natura καθίσταται άνευ αντικειμένου εάν δεν γίνει κατανοητό ότι ο φυσικός χώρος δεν έχει σύνορα και τα στοιχεία που τον απαρτίζουν βρίσκονται σε συνεχή «επικοινωνία» και «συνεργασία», με διαρκείς αλλαγές μέσα στον χρόνο, ώστε να δημιουργήσουν τη συνολική εικόνα αυτού που εμείς εκλαμβάνουμε ως περιβάλλον.

ΓΕΩΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ
ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ

Τι είναι «γεώ» - «τοπος»;

Θέσεις:

- Στρωματογραφίας
- Αντιπροσωπευτικές για το παλαιοπεριβάλλον
- Απολιθωματοφόρες
- Πετρολογικού ενδιαφέροντος
- Ορυκτολογικού & οικονομικού ενδιαφέροντος
- Τεκτονικού ενδιαφέροντος (λατομεία, μεταλλεία)
- Γεωμορφολογικές δομές και τοπία (σπήλαια, φαράγγια, γεωμορφές αιολικής, ποτάμιας ή θαλάσσιας διάβρωσης, παράκτιες γεωμορφές, πανοραμικές θέσεις και τοπία, φιορδ κλπ.)
- Υδρολογικού – υδρογεωλογικού ενδιαφέροντος (λίμνες, ποτάμια, πηγές κλπ)
- Γεωπολιτιστικές (μεγάλες τεχνικές κατασκευές, γεωιστορικές θέσεις, γεωμυθολογικές θέσεις)
- Ηπειρωτικής ή ωκεάνιας κλίμακας γεωλογικά χαρακτηριστικά

Η προστασία των γεωτόπων εντάσσεται στην έννοια της γεωδιατήρησης. Η επίτευξη της γεωδιατήρησης είναι εξαιρετικά σημαντική, επειδή οι γεώτοποι δεν αποκαθίστανται και δεν αναπληρώνονται αν καταστραφούν.

Οι γεώτοποι ως προστατευόμενα τοπία

ν. 3827/10 (Σύμβαση της Φλωρεντίας)

Οι γεώτοποι ως στοιχείο της πολιτιστικής – αρχαιολογικής κληρονομιάς

ν. 3028/02 (Σπήλαια &
Παλαιοντολογικά κατάλοιπα
που σχετίζονται με τον
άνθρωπο)

Οι γεώτοποι ως τμήμα του βιοτικού περιβάλλοντος

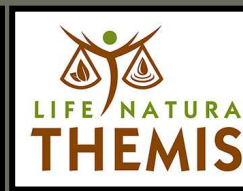
Αρθρ. 18, 19 και 21 του ν. 1650/86
(όπως τροποποιήθηκε με ν. 3937/11
«διατήρηση της βιοποικιλότητας και
άλλες διατάξεις»)

Οι γεώτοποι & η ανθρώπινη δραστηριότητα στον χώρο

- ✓ Περιφερειακός & Τοπικός Χωρικός Σχεδιασμός
- ✓ Γενικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης
- ✓ Ειδικό Χωροταξικό Σχέδιο για τον Τουρισμό
- ✓ Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τη βιομηχανία
 - ✓ Εξορυκτική Δραστηριότητα
- ✓ Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας
 - ✓ ΓΕΩΠΑΡΚΑ (UNESCO)

Τα αδύναμα σημεία της περιβαλλοντικής νομοθεσίας

- Για να ενεργοποιηθεί η προστασία των διατάξεων του ν. 3937/11 απαιτείται η έκδοση διοικητικής πράξης, καθώς οι γεώτοποι δεν απολαμβάνουν προστασίας ευθέως λόγω της φύσεώς τους.
- Δεν εκπονούνται – εγκρίνονται οι αναγκαίες ΕΠΜ και δεν εκδίδονται τα αντίστοιχα ΠΔ.
- Πριν το διοικητικό χαρακτηρισμό, οι φορείς οφείλουν πάντα να «αξιολογήσουν», εάν ένας γεώτοπος ή μια γεωμορφή πληροί τα κριτήρια της εξαιρετικής αξίας ή του ξεχωριστού χαρακτήρα.
- Για την ανωτέρω αξιολόγηση δεν υπάρχουν τυποποιημένα και θεσμοθετημένα κριτήρια ή κατευθυντήριες οδηγίες.
- Αφορά προστασία μόνο συγκεκριμένων περιοχών – μορφών και παραβλέπει την ολότητα του γεωπεριβάλλοντος αντιμετωπίζοντας τον χώρο με ασυνέχειες.
- Το αρμόδιο υπουργείο δεν έχει «ενσκήψει» στην αναγκαιότητα προστασίας του γεωπεριβάλλοντος θεωρώντας ότι οι αρμοδιότητές του εξαντλούνται στην προστασία της βιοποικιλότητας.

Νομοθετικά εργαλεία

Συνηθέστερη Περιπτώσιολογία:

- Ανεξέλεγκτη διάθεση αποβλήτων
- Μη σύννομη λειτουργία λατομικών δραστηριοτήτων
- Εγκατάσταση & λειτουργία λοιπών οχλουσών δραστηριοτήτων
- Περιβαλλοντική υποβάθμιση κατά την τουριστική αξιοποίηση περιοχών

Νομοθεσία:

- Δασική νομοθεσία
- Αρχαιολογικός νόμος
- Νομοθεσία διαχείρισης αποβλήτων
- Προστασία υδάτων
- Προστασία ρεμάτων – αιγιαλού
- Ειδικότερες διατάξεις περί τήρησης περιβαλλοντικών όρων εκμεταλλεύσεων
- Θεσμικό πλαίσιο των προστατευόμενων περιοχών του δικτύου natura
- ΠΔ περί περιβαλλοντικής ευθύνης

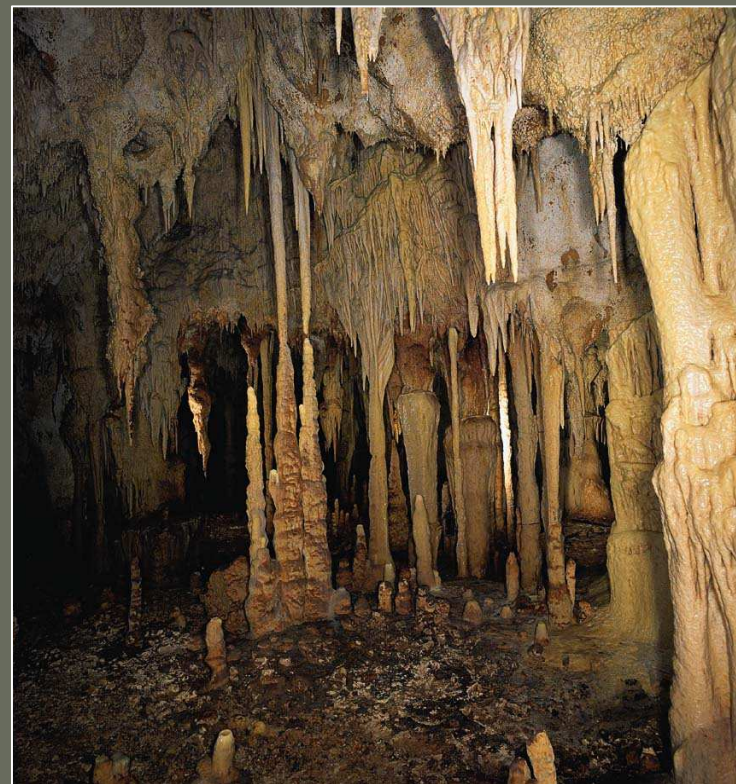
Η εμπειρία του Συνηγόρου

Σπήλαιο Αλιστράτης Σερρών:

Το σπήλαιο έχει εξαιρετικούς σχηματισμούς και κάποτε παρουσίαζε έντονο βιολογικό ενδιαφέρον, λόγω του μεγάλου αριθμού χειροπτέρων.

Καταγγέλθηκε η τοποθέτηση ανελκυστήρα εντός του σπηλαίου κατά παράβαση της απόφασης του ΥΠΠΟ για την τουριστική αξιοποίηση του σπηλαίου.

Η Αρχή με σχετικό πόρισμα έκρινε ότι απαιτούνταν η διενέργεια αυτοψίας από αρμόδιους επιστήμονες του ΥΠΠΟ για την καταγραφή των ζημιών και πρότεινε την εκπόνηση ολοκληρωμένης μελέτης για την αποξήλωση του ανελκυστήρα, αλλά και νέας μελέτης ηλεκτροφωτισμού για να αποφευχθούν ζητήματα ανάπτυξης χλωρίδας στις σπηλαιοαποθέσεις.

Η εμπειρία του Συνηγόρου

Σπήλαιο Ιαματικών Πηγών Καϊάφα:

Στο σπήλαιο φιλοξενείται μεγάλος αριθμός προστατευόμενων ειδών χειροπτέρων, ενώ η ευρύτερη περιοχή εντάσσεται στις περιοχές του δικτύου Natura και έχει χαρακτηριστεί ως ΤΙΦΚ. Το σπήλαιο εντός του οποίου εντοπίζεται και ο ιαματικός πόρος, βρίσκεται εντός κηρυγμένου αρχαιολογικού χώρου και είναι χαρακτηρισμένο ως αρχαίο μνημείο.

Η υπόθεση εισήχθη λόγω της παράνομης περίφραξης των Ιαματικών Λουτρών Σπηλαίου Καϊάφα που διαχειρίζεται η ΕΤΑΔ ΑΕ. Η περίφραξη τοποθετήθηκε για την ασφάλεια του κοινού, λόγω καταπτώσεων βράχων μετά τις πυρκαγιές του 2007.

Ο Συνήγορος του Πολίτη:

- ✓ Διαπίστωσε εκτεταμένες ζημιές στο σπήλαιο, στο πρανές, αλλά και στις εγκαταστάσεις των ιαματικών λουτρών.
- ✓ Εξέφρασε απόψεις σχετικά με το σχέδιο ΠΔ περί χαρακτηρισμού της ευρύτερης περιοχής ως Περιοχής Προστασίας της Φύσης, ώστε να προβλέπονται οι εργασίες συντήρησης και ανάδειξης του σπηλαίου κατόπιν έγκρισης της αρμόδιας Εφορείας του ΥΠΠΟΑ.
- ✓ Ζήτησε μετρήσεις των υδάτων, τα οποία βρέθηκαν ακατάλληλα για χρήση, ενώ επιβλήθηκαν τα αναλογούντα πρόστιμα στην ΕΤΑΔ.
- ✓ Ζήτησε τήρηση της διαδικασίας περί αυθαιρέτων κατασκευών από την αρμόδια Πολεοδομία.
- ✓ Ξεκίνησε και βρίσκεται σε εξέλιξη η διαδικασία οριοθέτησης του αιγιαλού της λιμνοθάλασσας.
- ✓ Μετά από σχετική πρόσκληση του Υπουργείου Οικονομίας, οι εργασίες συντήρησης του σπηλαίου εντάχθηκαν στο ΕΠΑΝΕΚ.

Η εμπειρία του Συνηγόρου

Σπηλαιοβάραθρο Αγ. Άννας Βοιωτίας:

Εκτεταμένος ΧΑΔΑ σε σπηλαιοβάραθρο (βάθους 25 μέτρων) στην Αγ. Άννα Βοιωτίας.

Κατά την αυτοψία διαπιστώθηκε έντονη περιβαλλοντική υποβάθμιση, δεδομένου ότι ο χώρος χρησίμευε για πολλά έτη ως τόπος απόθεσης των απορριμμάτων της κοινότητας.

Μετά την παρέμβαση της Αρχής, ο Δήμος Λεβαδέων προέβη στις αναγκαίες ενέργειες για τον υποδειγματικό καθαρισμό και αποκατάσταση του χώρου.

Η Δ/ση της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας πραγματοποίησε μετρήσεις των φυσικοχημικών παραμέτρων των υπογείων υδάτων χωρίς, ευτυχώς, να διαπιστωθούν υπερβάσεις σε μικροβιολογικό φορτίο ή βαρέα μέταλλα.

Η εμπειρία του Συνηγόρου

Σαντορίνη:

Δημιουργία ΧΑΔΑ στην Καλντέρα.
Κατόπιν της διαμεσολάβησης της
Αρχής πραγματοποιήθηκαν οι
απαιτούμενες αυτοψίες από την
Περιφέρεια και αναμένεται η
επιβολή των αναλογούντων
προστίμων

Ο Δήμος Θήρας δεν έχει απαντήσει
μέχρι σήμερα στον Συνήγορο και
η υπόθεση βρίσκεται σε εξέλιξη.

Η εμπειρία του Συνηγόρου

Ρέθυμνο:

Εκτεταμένος ΧΑΔΑ σε περιοχή ανενεργού λατομείου, πλησίον σπηλαίων σημαντικού αρχαιολογικού ενδιαφέροντος.

Μετά τη διαμεσολάβηση της Αρχής ενεργοποιήθηκαν οι αρμόδιες υπηρεσίες και η υπόθεση βρίσκεται σε εξέλιξη, ώστε να πραγματοποιηθούν οι σχετικές μελέτες και να ξεκινήσουν οι προσπάθειες αποκατάστασης.

Η εμπειρία του Συνηγόρου

Βορεινή Σίφνου:

Ζητήματα ποιότητας πόσιμου ύδατος και λειτουργίας ΧΑΔΑ στη θέση Βορεινή στη Σίφνο.

Διαπιστώθηκε μέγιστη περιβαλλοντική επιβάρυνση με παράλληλη καταστροφή ανενεργών μεταλλευτικών στοών, λόγω της απόθεσης βοθρολυμμάτων και της καύσης στερεών αποβλήτων στο εσωτερικό τους.

Η Αρχή έχει ζητήσει:

- ✓ Αποκατάσταση του ΧΑΔΑ
- ✓ Μετρήσεις των υπογείων υδάτων σε συγκεκριμένες γεωτρήσεις
- ✓ Διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Νήσου

Η υπόθεση βρίσκεται σε εξέλιξη, με σκοπό την αποκατάσταση του ΧΑΔΑ και τη δημιουργία χώρου ΧΥΤΑ.

Η εμπειρία του Συνηγόρου

Μετέωρα:

ΤΙΦΚ, ΖΕΠ & Ιστορικά Μνημεία.

Ζητήματα περιβαλλοντικής
υποβάθμισης από απόρριψη
αποβλήτων, πολεοδομικές
παραβάσεις, σύνδεση με δίκτυο
αποχέτευσης, διάνοιξη οδών κλπ.

Η υπόθεση βρίσκεται σε εξέλιξη και
κατόπιν της διαμεσολάβησης
πραγματοποιήθηκε η απαιτούμενη
αυτοψία από την Περιφέρεια.

Η εμπειρία του Συνηγόρου

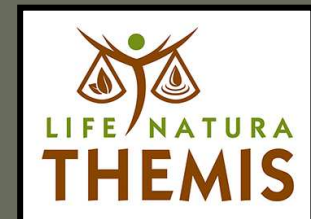
Μπουφούσκια Αιγίου :

Γεωλογικοί ψαμμιτικοί σχηματισμοί.
Χαρακτηρισμένο ΤΙΦΚ. Το πλήθος των
σπηλαίων αποτελεί καταφύγιο αρπακτικών.

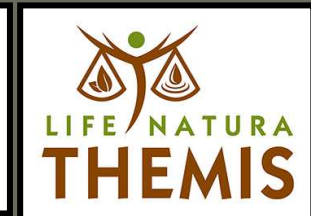
Ο Συνήγορος του Πολίτη κλήθηκε να
διαμεσολαβήσει για τη διακοπή της
επιφανειακής απόληψης και μεταγενέστερα
για την αποτροπή δημιουργίας υπόγειου
δανειοθαλάμου αδρανών υλικών πλησίον
των σχηματισμών.

Οι εργασίες διακόπηκαν, επειδή αφενός η
συνολική έκταση κρίθηκε αναδασωτέα και
αφετέρου δεν είχαν ληφθεί οι απαιτούμενες
άδειες για τη δημιουργία υπογείου
δανειοθαλάμου.

Προτάθηκε, μεταξύ άλλων, η σύνταξη ΕΠΜ για
την προστασία της περιοχής.

Η εμπειρία του Συνηγόρου

Μηλιά Γρεβενών:

Η περιοχή διακρίνεται παγκόσμια για την εύρεση των μεγαλύτερων χαυλιόδοντων μαστόδοντων στον κόσμο και βρίθει παλαιοντολογικών ευρημάτων πολλών ειδών θηλαστικών.

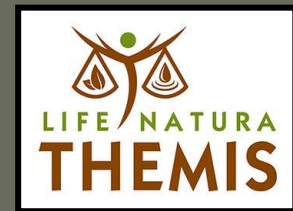
Πλησίον του εγκαταλειμμένου οικισμού της Παλιάς Μηλιάς είχε εγκατασταθεί λατομείο αδρανών υλικών το οποίο κατέστρεψε παραποτάμιο νεολιθικό οικισμό (παραπόταμος Αλιάκμονα) ενώ κινδύνευαν τα παλαιοντολογικά κατάλοιπα που βρίσκονταν στην έκταση, δεδομένου ότι ο τελευταίος χαυλιόδοντας εντοπίστηκε κατά τις εργασίες απόληψης και διασώθηκε κατόπιν καταγγελίας.

Ο Συνήγορος του Πολίτη υποστήριξε προς τα αρμόδια υπουργεία ότι τα παλαιοντολογικά ευρήματα και οι γεώτοποι εν γένει, πρέπει να προστατεύονται ευθέως και ad hoc, ανεξαρτήτως των διοικητικών ενεργειών χαρακτηρισμού τους ως τέτοιων.

ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

- ✓ Δημιουργία θεσμικού πλαισίου, με το οποίο θα καθίσταται σαφές ότι η γεωλογική κληρονομιά προστατεύεται ευθέως και άμεσα, άνευ ανάγκης διοικητικής αναγνώρισης της ως προστατευόμενης.
- ✓ Θεσμική κατοχύρωση της τυποποίησης των γεωτόπων (και των επιμέρους στοιχείων τους).
- ✓ Ορισμός των προδιαγραφών για τις αναγκαίες μελέτες, αλλά και τις επιτρεπόμενες επεμβάσεις σε συνάρτηση με την προηγηθείσα τυποποίηση των γεωτόπων.
- ✓ Υποχρεωτική μελέτη, από εξειδικευμένους επιστήμονες, του γεωλογικού υποβάθρου στο πλαίσιο των ΜΠΕ – τροποποίηση των ΕΠΜ όπου απαιτείται.
- ✓ Απόπειρα για ενιαία νομοθετική αντιμετώπιση και διοικητική προσέγγιση της προστασίας των γεωτόπων, ώστε να είναι σαφές ποιος φορέας αναλαμβάνει την ευθύνη της φύλαξής τους.
- ✓ Άρση της σύγχυσης μεταξύ διοικητικών -ελεγκτικών και εκπαιδευτικών – ερευνητικών αρμοδιοτήτων μεταξύ των φορέων και ανάγκη συνεργασίας.

Ευχαριστούμε!

